

РАННАТА МОДЕРНОСТ – СЛОЖНОСТ И РЕД

Владимир Сабоурин. Сложност и ред. Изследвания върху ранната модерност. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий”, 2013, 432 с., 432 с.

Новата книга на Владимир Сабоурин, лапидарно-симптоматично озаглавена „Сложност и ред“, съдържа четири съразмерно нарастващи по обем студии. Те са посветени на съчинения, представителни последователно за всяко столетие през периода XV–XVIII в., което ги заявява като постъпателно разгръщащи се фази в след-средновековната западноевропейска култура. Анализиранияте произведения отстоят значително от позитивистично легитимирания литературен канон – преди всичко поради хибридният си или за дълго въобще отсъстващ рецептивен статус.

Първата студия в книгата разглежда фигурите на ранномодерния интелектуалец в „За блажения живот“ на Хуан де Лусена. Това съчинение от ранната 1463 г. е разгледано като възможния и методологически необходим праг, опиращ или дори съвпадащ с горната граница на късносредновековната култура. По жанр то може се причисли към хуманистичния диалог. За Сабоурин това е „първата същностно модерна жанрова форма [...], в която трансцендентната вертикала на средновековния свят е положена в иманентната хоризонтала на междуличностните отношения“ (13). Тъкмо ренесансовият интелектуалец е техният изразител и внимателен, далновиден кодификатор. Нещо повече, в студията се защитава тезата за съществуването на генеалогическо сродство между хуманиста и политичес-

ката система на абсолютизма, забелязано още от Якоб Буркхард. Хуманистът е ценен от ренесансовите владетели като „церемониално коректен събеседник“ (13), умел в изкуството на придворната комуникация. За да осъществява тази културна функция, той използва онези вече добре усвоени „практики, кристализирали и утаени в [...] ренесансовия диалог“ (13). Но и – тъкмо когато конструира по този начин междучовешките отношения в една същностно нова картина за свят, хуманистът проправя пътя към жанровата форма на романа. Той има за цел да овладее това, което писателите ще превърнат в свой централен проблем – останалия без подслон свят, „празнотата, отворена от ранномодерното оттегляне на трансценденцията“ (39).

Втората студия – „Епос и ресентимент“, доразвива жанрово-генетичната проблематика, разглеждайки „Истинна история на завладяването на Нова Испания“ от Бернал Диас дел Кастильо като „един от непосредствените предшественици на романа в качеството му на прозаически буржоазен епос“ (45). Аргументите за тази теза са значителният обем (близо 800 стр.) и пълнотата на спомнянето, позволяваща богатия диапазон на конкретните описания: завладяната плячка, схващането на робството като природно зададена характеристика, практиките на обдаряването и пр. В текста на Бернал обаче осезателно липсва един от главните белези на епоса – т. нар. обективност. Безпристрастността на разказвача е почти изцяло заменена от един всепроникващ ресентимент на разказвача-герой. Той е верен единствено на своя стремеж към друг живот и увереността си в неговата заслуженост – нещо, което Сабоурин определя като същностна „наивност“, „наивността като воля за власт“ (49), напомняйки, че да се говори за „автентиката“ (49) на разказаното може именно от гледна точка на ресентимента, и още – че тя може да бъде тъкмо „автобиографична“ (61). Изложението налага извода, че в повествованието на Бернал се достига до обективността на един епичен и епически ресентимент, който е начало на романа, но тъкмо защото е край на епоса.

Третата студия на книгата, озаглавена „Синове на Слънцето. Утопия и генеалогия“, предлага съреден взаимоосветляващ прочит на съчинението на испанския хуманист метис Инка Гарсиласо дела Вега „Коментари към царското родословие на инките“ спрямо три

други текста – „Градът на Слънцето“ на Томазо Кампанела, „Навигационният дневник“ на Христофор Колумб и „Флорентински истории“ на Николо Макиавели. Трудът на Инка Гарсиласо е значим и с това, че ползва и преосмисля културните традиции, довели до възникването на трите текста – утопическата и историографската. В композиционно обособените две части на „Коментарите“ Сабоурин описва първо утопията на миналото, чийто генеалогически източник е митът за синовете на Слънцето, и после войната на настоящето, чийто непосредствен повод е узурпирането на властта от незаконно родения син на последния инкски император. За първата част помага обилната традиция на повествованията, посветени на или образно-генетически свързани с Великите географски открития и техния силен потенциал да създават утопии от обилната и непозната материалност на Новия свят. Втората част се основава на новата концепция за история и нейното разказване, който пренася една подчертано съвременно-актуална политическа позиция в миналото. Тази концепция, чийто пръв изразител е Макиавели, е съизмерима с почти синхронното възникване на перспективизма в ренесансовата живопис. Многообразието на една утопия и настоящостната перспектива на историческия наратив са двете генеалогически опори, върху които се градят „Коментарите към царското родословие на инките“. И в двете Сабоурин открива скритите форми на биополитическата власт, така присъща на онази модерност, в която се налага да продължаваме да живеем. В съвършения „град на Слънцето“ на Кампанела е приет и се упражнява пряко „държавният контрол върху сексуално-репродуктивната сфера“ (164) с презумпцията, че управлението на полиса следва развитието на точните науки, макар и без да нарушава „органическата цялост на космос и социум“ (151). В качеството си на „баща на утопическия социализъм“ (143) Кампанела прогностично препраща гореупоменатия принцип към нашето, а и на значителна част от Европа, неотдавнашно минало. В този ред на мисли социализмът се оказва една поредна настоятелна утопия за слънцето, което вече е окончателно лишено от космополитическата си енергия. Макиавели, обратно, алергичен към всички утопии, разкрива хераклитовския принцип на междуличностните отношения, като превръща войната (буквално или не) в естествено състояние на обществото.

Четвъртата и последна студия насочва вниманието към творчеството на Маркиз дьо Сад. Коментирайки рецепцията на Сад в медицинската, философската, естетическата и литературната сфера, Сабоурин разглежда основния сюжетен ангажимент на Сад – обсеценния и скатологичен ексцес, като поле за подреждането на сложността в края на периода на ранната модерност. Проследява я напр. чрез тематизацията на храната, преминаваща от предметно-материално гастрономическо изобилие (което, апропо, в някои примери по нищо не се различава от това на Рабле), през поглъщането на предметността от числовите изброявания и класификациите до свеждането ѝ до предварително и строго организиран елемент на рестриктивни диетически режими. Но властовият призив за внасяне на ред в пространствата на ексцесния либертинаж може да се проявява при Сад и напълно експлицитно – необходимо е радикалната свобода да се подложи на строго организационно подреждане, на дисциплиниране (негласно е цитиран Фуко), което превръща ексцеса в сложна регулационна система, в машина с опорни точки на тежестта и задвижващи механизми. Дори нарушението на подредеността в тази система може да се окаже само скрито преминаване в по-висока степен на ред, който трябва да се спазва с церемониална точност. От своя страна, отхвърлянето на реда в света на Сад води до строги наказания, флагелация, изтезание, садистичен експеримент.

Полусериозно, полушеговито нека отбележим, че по силата на една специфична структурна изоморфност на обект и субект на анализа за изследванията на Владимир Сабоурин се оказват характерни същностните белези на модерния свят и на неговото литературно съответствие – романа: изобилното богатство на материалните детайли, епическата устременост към пълнота на изобразеното, силен, културно удържан ресентимент. В този ред на мисли книгите на Владимир Сабоурин, посветени на ранната модерност, са ранномодерни книги...

Красимир Христакиев